

KANLI KOCA OĞLU KAN TURALI HİKÂYESİ VE FONETİK İNCELEMESİ

KANLI KOCA OĞLU KAN TURALI TALE AND PHONETİC ANALYSIS

Maksut YILDIRAN¹

Özet

Türk dünyasında Dede Korkut Hikâyeleri, Dede Korkut Destanı, Dede Korkut Kitabı, Dede Korkut Oğuznameleri ve Korkut Ata Destanları gibi farklı adlandırılması yapılan, bizim de Dede Korkut Hikâyeleri ifadesini kullanacağımız, Türk dilinin en önemli eserlerinden Dede Korkut anlatılarının önemi, içeriği, özellikleri ve Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı hikâyesinin fonetik incelemesini yapmaya çalışacağız. Yaklaşık bir asırdır bilimsel çalışmalar yapılmış ve bilinen iki nüshası bulunan bu hikâyeler üzerine ülkemizde 1916'da Kilisli Rifat, 1938' de Orhan Şaik Gökyay, 1958'de Muharrem Ergin ilk çalışmaları yapmışlardır. Daha sonraları bu eser üzerine birçok yerli ve yabancı bilim adamı farklı açılardan ele alarak çalışmalar yapmıştır. Biz bu yazımızda yapılan çalışmalar ışığında bilgi vermeye çalışacağız. Önce Dede Korkut hakkında, ardından Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı hikâyesi hakkında genel bilgilerden sonra Kan Turalı hikâyesinin fonetik incelemesini yapmaya çalışacağız. Ayrıca hikâyedeki yabancı kelimeleri de tespit edeceğiz.

Anahtar Kelimeler: Dede Korkut, Fonetik, Yabancı Kelimeler

Abstract

In this study we are both going to analyze the content and features of Dede Qorqut Narratives which were also called as Dede Qorqut Stories, Dede Qorqut Epic, Dede Qorqut Book, Dede Qorqut Oguzname, Qorqut Ancestor Epics in Turkish World and do the phonetic analysis of Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Tale. Many scientific studies have been made for a century on these stories which have two known copies. In 1916 Kilisli Rifat, in 1938 Orhan Şaik Gökyay and in 1958 Muharrem Ergin made studies on these stories. Afterwards many Turkish and foreign scientists have made studies on these stories dealing with them from different perspectives. In this article we will try to deal with these stories in the light of previous studies. After giving general information about Dede Qorqut and Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Tale, we will try to make phonetic analysis of Kan Turalı Tale. Besides, we will identify the foreign words in the tale.

Key Words: Dede Qourqut, Phonetics, Foreign Words

¹ Dr.Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi (Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, TUNUS Manouba Üniversitesi), maksuty@gmail.com

GİRİŞ

1. DEDE KORKUT HİKÂYELERİ

Kültür atlasımızın en önemli abidelerinden olan Dede Korkut destanları; folklor, sosyoloji, dil ve tarih araştırmaları için zengin malzeme sunan eşsiz bir kaynaktır. Türk dünyasının edebi ürünleri içinde en başta gelen “Dedem Korkut Kitabı” disiplinler arası çok yönlü araştırmaların yapılabileceği bir şaheserdir.

Bilinen iki nüshası bulunan eserin Dresden nüshasındaki asıl adı “Kitab-ı Dede Korkut Ala Lisan-ı Taife-i Oğuzan”dır. Anlamı “Oğuzların Diliyle Dede Korkut Kitabı”dır. Kitap on iki destansı hikâye ve bir mukaddimeden oluşmuştur. Vatikan’da bulunmuş olan yazmanın adı ise “Hikâyet-i Oğuznâme, Kazan Beğ ve Gayrı”dır; “Oğuzname hikâyesi, Kazan Bey ve diğerleri” demektir. (Ercilasun, 2007, s. 505) Bu yazma ise altı hikâye ve bir mukaddimeden oluşmaktadır.

İlim âleminde “Kitab-ı Dedem Korkut Ala Lisan-ı Taife-i Oğuzan”ı kayda alan, Alman araştırmacı Jacop Reyske’dir. Hikâyeleri ilim âlemine tanıtmaya şerefi 1815’te Heinrich Friedrich Von Diez’e nasip olmuştur. “Kitab-ı Dedem Korkut Alâ Lisân-ı Taife-i Oğuzan” adlı el yazmasını “Dresden Kütüphanesi”nde bulup tanıtmıştır. 1952’de Ettore Rossi, Vatikan Kütüphanesi yazma eserleri arasında Dede Korkut hikâyelerinin altı boyunun yer aldığı ikinci bir yazmayı bulmuş ve ilim âlemine tanıtmıştır. W. Barthold, Dede Korkut üzerinde ilmî çalışmalar yapmış ve destanları Rusça olarak yayımlamıştır. V.M. Jirmunski ve A.N. Kononov da Dede Korkut destanları üzerinde çalışmalar yapmışlardır.

Biri eksik de olsa iki yazma hâlinde elimize ulaşan 12 boyun, 15. yüzyılda Doğu ve Güney-Doğu Anadolu ile Azerbaycan coğrafyasına hâkim olan Akkoyunlular zamanında son şeklini aldığı ve Osmanlıların Anadolu’nun doğu ve güneydoğusuna hâkim olduğu 16. yüzyılda yazıya geçirildiği düşüncesindeyim. Oğuzların tarihini yazan ve Dede Korkut kitabını Oğuz Türklerinin millî destanı kabul eden Türk tarihçisi Faruk Sümer; yazmalarda geçen *alay*, *gönder* gibi sadece Osmanlılara ait askerî terimlerden dolayı eldeki yazmaların 16. yüzyıldan önce yazıya geçirilmiş olamayacağı fikrindedir. Boyların coğrafyası Doğu ve Güneydoğu Anadolu

ile Azerbaycan sahasıdır ve bu bölge 16. yüzyılda Osmanlıların eline geçmiştir. (Ercilasun, 2007, s. 505) Bu yüzden de dil özellikleri genellikle bu dönemin özelliklerini içermektedir.

Dede Korkut üzerine söz söyleyebilmek için, hikâyelerin iklimine girmek ve olayların tarihî coğrafi zeminini bilmek gerekir. Atalarımız Oğuzlar hakkında tarih kaynaklarında geniş bilgiler yer almaktadır. Oğuz boylarının mücadeleli hayatlarından kesitleri, Dedem Korkut Kitabı'nda destanî bir anlatım içinde görmekteyiz. Zira hikâyelerin ana teması alplıktır. Tarih-destan ilişkileri, edebî metinler çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Oğuzların Orta Asya'daki yurtlarındaki yasayış biçimlerinin, kültürlerinin bir başka deyişle törelerinin bu hikâyeler aracılığı ile Anadolu'ya taşınmış olmasıdır. Bunun sonucu olarak da bu hikâyelerdeki mesajlar; önce Selçuklular, daha sonra da Osmanlılar döneminde sözlü kültürün unsurları olarak bugünlere gelmiştir. (Sümer, 1999, s. 363)

M. Ergin eser adı hakkında ” Eserin Dede Korkut adı ile anılmasına sebep, Dede Korkut adındaki ozanlar pirinin eserin bir nevi müellifi durumunda bulunması, eserde toplanmış olan Oğuz destanlarının onun tarafından düzenlenmiş gösterilmesidir.” düşüncesini ifade etmektedir. Bunun yanında Dede Korkut adı içinde “Korkut, **Korkut Ata** olarak da bilinen **Dede Korkut**'taki, **Dede** kelimesinin, Korkut adı kadar eski olmadığı ve bunun efsanevi Korkut'un yaşlılığını vasıflandırmak için asıl ada sonradan eklendiği şüphesizdir. Tarihî kaynaklarda ve çeşitli Oğuz rivayetlerinde Korkut adın bazen Dede'siz olarak sadece "Korkut" bazen de "Korkut Ata" şeklinde geçmesi bunu açıkça göstermektedir.” şeklinde düşünmektedir.

Dede Korkut'un kişiliği ile ilgili olarak A. Binyazar, Dede Korkut'u bilgin, iyi ve inanılır bir yorumcu, bilinmezliklerden haber veren, Tanrı'dan güç almış bir ermiş, bir veli olarak tanımlar. Bununla birlikte Dede Korkut'u sorunlara çözüm bulan bir danışman, haklıyı haksızdan ayıran bir yargıç, sözü tutulan ve önerileri yerine getirilen bir halk büyüğü olarak görür. (Binyazar, 2002, s. 217) Ayrıca T. Kaya da “Korkut Ata, ak saçlı, aksakallı, engin bilgili ve çok tecrübeli, güngörmüş bir Türk, gerekli hallerde keramet gösteren bir veli kişidir. Bu Oğuz atası, halkının baş danışmanı, hekimi ve kolça kopuzu ile obalarda Türk destanını söyleyen güçlü bilge ozanıdır. Korkut Ata'nın tarihî kişiliği ile ilgili henüz kesin tespitler ortaya konulamamıştır. “ ifadelerini kullanmıştır.

Hikâyelerden de anlaşıldığı gibi Korkut Ata'nın Oğuzların maddi ve manevi önderliğini yaptığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

Bu miras artık çağdaş sanat eserlerinde, şiirde, tiyatrodada, sinemada yaşamaya devam etmektedir. Kuzey ve Güney Azerbaycan ile Türkiye'de Dede Korkut'tan kaynaklanan şiirler, eserler, tiyatrolar yazılmış; filmler ve çizgi filmler çevrilmiştir. Hiç şüphesiz, Dede Korkut mirası bütün Türk dünyasında yarınki nesilleri de beslemeye devam edecektir.

2. KANLI KOCA OĞLU KAN TURALI HİKÂYESİ

Dede Korkut hikâyelerinin iki yazmasından sadece Dresten nüshasında bulunan hikâyelerdendir. Vatikan nüshasında bu hikâyeye yoktur. Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı hikâyesi genel olarak Türk evlenme geleneğini konu eden bir hikâyedir. Eş seçme, yiğitlik, kız isteme, kahramanlık gibi konulara da değinilmektedir. Önce bu hikâyenin özetini verip, ardından da hakkında bilgi vermeye çalışacağız. Özeti şöyledir:

“Oğuz zamanında Kanlı Koca adında bir gürbüz erin Kan Turalı adlı yetişmiş bir yiğit oğlu varmış. Kanlı Koca oğlunu evlendirmek ister. Fakat oğlu alacağı kızın kendisi kadar kahraman bir kız olması gerektiğini söyler. Önce oğul, sonra da babası Oğuz'u gezerler, İç Oğuz'da da, Dış Oğuz'da da böyle bir kız bulamazlar. Kanlı Koca dönüp dolaşıp Trabzon'a gelir. Trabzon tekürünün Selcen Hatun adında bir kızı vardır. Tam istedikleri gibidir. Fakat babası, bu kızı almak isteyene üç canavarla savaşmayı şart koşmuştur. O zamana kadar civardan gelen otuz iki kişi bu canavarlardan ilki olan kara boğanın boynuzları arasında can verip, kellerini kaybetmişlerdir. Aslan ve kara deve ile çarpışan olmamıştır. Bunları dehşetle öğrenen Kanlı Koca evine geri döner, durumu oğluna anlatır, fakat oğlunun gitmesini istemez.

Kan Turalı kırk yiğidini alıp, Trabzon'a gelir. Kızı tekürden ister ve canavarlarla savaşa girer. Sırayla kara boğayı, arslanı ve kara deveyi öldürür. Tekür düğüne karar verir. Kan Turalı, annesi ve babası olmadan gerdeğe girmeyeceğini söyler. Kızı alıp, Oğuz sınırına yedi gün yedi gece sonra ulaşır. Müjde vermek üzere yiğitlerini önden gönderir.

İki sevgili güzel bir vadide konaklarken, Kan Turalı uykuya dalar, kız ise uyumayıp, tedbirini alır. Kızını verdiği pişman olan tekür, altı yüz askerini göndererek kızını geri getirmek ister. Selcan

Hatun Kan Turalıyı uyandırır, gelenlerle savaşa tutuşur. Bir müddet sonra gelenlerin bozguna uğradığını sanan Selcan Hatun çadıra döner. Kan Turalı'nın annesi ve babası da gelmişlerdir. Ancak delikanlı yoktur. Selcan Hatun geri döner, bir vadide düşmanların Kan Turalı'yı sıkıştırmış olduklarını görünce, üzerlerine at sürer. Yaralanmış olan sevgilisini atının arkasına alarak, dönmek üzere yola girerler. Bu durumu yiğitliğine yediremeyen Kan Turalı, kızı öldürmek ister ve düşüncesini kıza açar. Selcen Hatun tatlılıkla Kan Turalı'yı düşüncesinden vaz geçirmek ister. Başaramayınca kızar ve dövüşmeye hazır olduğunu söyler. Karşı karşıya geçerler. Selcen Hatun temrensiz bir ok atar, Kan Turalı ürperir. Koşarak kucaklaşırlar, barışlılar ve birbirlerini sınadıklarını söylerler. Yeniden yola koyulup, anne ve babalarının yanlarına varırlar. Oradan Oğuz'a girer, düğüne başlarlar. Kan Turalı gerdeğe girip muradına erişir. Dedem Korkut gelip şadlık çalıp, destanlar söyler.” şeklindedir.

Kan Turalı hikâyesi Ercilasun'un tasnife göre “Salur Kazan'ın çağdaşı olmayan kahramanlara ait boylar “ olarak adlandırmıştır. (Ercilasun, 2007, s. 504) Şahıs adlarına göre yapılan kronolojik sıralandırmada tarihi şahsiyetlerden Salur Kazan'dan sonra yaşayan boylara ait olduğu sonucuna varmıştır.

Karahasanoğlu, Kan Turalı hikâyesini aile birliği, akıl, Oğuzların uykuya düşmanlığı, kıskançlık motifi, ikna edici iletişimin gücü ve mutlu son olarak farklı başlıklarla ele almıştır. (Karahasanoğlu, 2002, s. 257) Bu tasnifi hikâyeden parçalar olarak açıklamıştır.

Türk estetik zevkinin ve dilinin derin izlerini, inceliğini gördüğümüz bu hikâyenin üzerine yapılacak birçok çalışma olacağına inanıyor ve ümit ediyoruz. Biz fonetik hadiseleri incelemeye çalışarak ve dil bilimi çalışmalarına katkı sağlamayı temenni ediyoruz.

3. FONETİK İNCELEME

Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı hikâyesinin fonetik açıdan incelemesini yaparken Semih Tezcan'ın Dede Korkut Oğuznameleri adlı eserini kaynak olarak seçtik. Verilen sayfa ve satır numaraları bu eserden alınmıştır. Okuma ve imlâlar bu eserdeki şekiller esas alınarak yapılmıştır. Metindeki kelimeler günümüz şekilleriyle ele alınıp incelenmiştir.

İnceleme sırasında sadece Türkçe kelimeler dikkate alınmış ve yabancı kelimeler ayrı başlık altında belirtilmiştir. Önce kelimenin metindeki

şekli, ardından günümüzdeki karşılığı bulunmaktadır. Kelimeden sonra ilk sayı sayfa numarasını, ikinci sayı ise satır numarasını belirtmektedir. Programın izin verdiği kadarıyla asıl metindeki yazıma uyulmuştur.

“e-i” Değişimi

yéli > yele 125-25, 129-3, 131-6, 135-20, 136-15, 137-26.
el > il 125-26.
gey- > giy- 127-31, 128-1, 133-20.
zencir > zincir 128-4.
gice > gece 131-13, 131-20
kiçi > keçi 131-21
çemen > çimen 138-5

“k-h” Değişimi

kâlî > halı 127-29, 128-3.

Konsonant Türemesi

bular > bunlar 125-11
penir > peynir 128-25
ur- > vur- 126-10, 126-29, 126-30, 129-14, 130-22, 130-24,
132-22, 135-7.

Vokal Düşmesi

Tırabuzan > Trabzon 125-3, 125-4
gögsi > göğüs 127-4
göjli > gönül 128-21

mere > bre 129-11, 129-25, 129-32, 130-16, 132-1, 132-4, 135-26,
135-30

Ötümlüleşme- Ötümsüzleşme

dégec > degeç 124-20

kılıc > kılıç 130-6, 130-17, 131-3,131-26, 132-30, 132-32, 134-24,
134-27, 136-10, 137-4

pence > pençe 130-20

İkizleşme

kettân > keten 128-4

kerre > kere 129-22

“o,ö-u,ü” Değişimi

göreş- > güreş- 127-17

yokarı > yukarı 128-1, 131-28, 137-3

yöri- > yürü- 128-5, 132-12, 135-26, 136-10, 137-14

oyar- > uyar- 134-11

“ü-e” Değişimi

déyü > diye 125-8, 127-29

“b-p” Değişimi

pıçak > bıçak 129-23

alb > alp 132-16

yalab > yalap 137-13

“k-h” Değişimi

oh > ok 137-4, 137-6, 137-7, 137-8, 137-9, 137-31

“g-v” Değişimi

ög- > öv- 128-31, 128-32, 128-33

dögiş- > döğüş- 134-21

“y-f” Değişimi

öyke > öfke 132-30

“ğ-v” Değişimi

sovuk > soğuk 133-12

“v-f” Değişimi

ufat- > uvat- 130-23

“a-o” Değişimi

anuğ > onun 124-15, 126-7, 126-9, 126-11, 126-13, 126-26, 129-27,
130-28

Tirabuzan > Trabzon 125-3, 125-4

aıa > ona 125-7, 125-30

andan > ondan 130-29

anda > onda 135-6

“e-ö” Değişimi

eyle > öyle 124-16, 128-30

“g-y” Değişimi

beg > bey 125-9, 125-33, 127-8, 128-27, 130-30, 133-1, 134-5, 134-20, 134-33, 136-3, 136-8, 136-24, 138-3, 138-7

Göçüşme

karvar X kavrar 130-11

Konsonant Erimesi

ol > o 124-12, 124-13, 125-6, 125-7, 125-10, 125-28, 125-29, 125-30, 132-2, 133-15, 134-26

Tangrı > tanrı 128-9, 130-18, 130-30, 132-5, 132-9

Nöbetleşme

maņa > bana 124-10, 124-13, 124-24, 125-21, 125-32, 129-25, 130-25, 133-10, 135-2, 136-8

men > ben 124-6, 124-7, 124-13, 126-1, 127-23, 128-31, 129-31, 132-1, 133-4, 133-7, 133-16, 133-18, 135-28, 136-31, 137-2, 137-20, 137-21, 137-22, 137-32, 138-12

mere > bre 129-11, 129-25, 129-29, 130-16, 132-1, 132-4, 135-26, 135-30, 137-2, 137-3

“t-d” Değişimi

- akındılı > akıntılı 128-7, 130-9
becid > becit 124-29
cömerd > cömert 130-18
demren > temren 137-6, 137-7
depme > tepme 132-22
géd- > git- 124-29
eşid- > işit- 128-28 (eşid-‘in asli şekil olduğu belirtilmeliydi.)
kartaş > gardaş 130-27
polad > polat 130-6, 130-17
tagı- > dağı- 135-8,136-9
tamar > damar 130-5
tana > dana 128-20
tar > dar 128-8, 128-19
taya- > daya- 124-18, 129-15
togrı > doğru 125-16
tohinç > dokunç 125-33
tolamaç > dolamaç 126-5
tolan- > dolan- 125-2, 125-3, 127-32, 130-20
tonlu > donlu 127-30, 129-8,129-33, 130-13, 130-15, 131-30,131-32,
131-34, 132-18, 132-20, 133-9, 133-23, 134-17
tag > dağ 128-6, 129-4, 130-8, 130-14, 134-6, 137-28
tog- > doğ- 128-13, 132-32, 133-1,
togan > doğan 135-26
togra- > doğra- 132-32
tokın- > dokun- 130-22
toksan > doksan 137-5
ton > don 137-13
tonat- > donat- 133-20

tök- > dök- 135-29

tur- > dur- 124-11, 124-12, 124-20, 125-1, 129-2, 130-27, 131-25,
132-1, 132-23, 134-9, 135-10, 135-18, 136-14, 136-19,

yurd > yurt 124-7

Sızıcılaşma

ahşam > akşam 124-28

dahı > dakı 125-11, 129-27, 130-28, 132-6, 133-20, 136-10

kahınç > kakınç 125-33

kahuban > kakuban 126-32

korh- > kork- 126-22, 126-23

korhınç > korkunç 126-1

oh > ok 125-5, 130-8, 132-32, 137-4, 137-6, 137-7, 137-8, 137-9,
137-31

ohla- > okla- 135-9, 135-10

tohinç > dokınç 125-33

uyhu > uyku 133-15, 133-16

yoht > yok 124-8

yohtsa > yoksa 125-17

Ötümlüleşme

ag > ak 125-1, 126-19, 128-5, 129-5, 130-8, 131-23, 133-30, 133-31,
134-16, 137-27, 138-2, 138-20

agca > akça 127-29, 130-4, 130-7, 133-18

damag > damak 136-28, 138-2

gâh > kâh 135-8

gendü > kendi 128-1, 130-10, 132-15, 133-20, 136-10

gög > gök 126-10, 126-30, 127-13

ırag > ırak 138-1
kardaş > gardaş 129-26, 130-27
kavat > gavat 136-30, 137-2, 137-3
kazi > gazi 134-5
otak > otag 132-27
yégreg > yigrek 124-8

“n-n” Değişimi

aņa > ona 125-7, 125-30
çeņe > çene 130-22
diņel- > dinel- 129-21
eņse > ense 131-26
göņül > gönül 126-12, 126-32, 128-21, 130-27, 132-27, 136-21
kaņlı > kanlı 124-1, 124-10, 124-13, 124-18, 124-27, 125-1, 126-6,
125-15, 125-18, 125-28, 125-33, 126-2
maņa > bana 124-10, 124-13, 124-24, 125-21, 125-32, 126-1, 129-25,
130-25, 133-10, 135-2, 136-8, 136-32
öğüņ- > öğün- 128-31
öņ > ön 129-19, 129-21, 130-5, 130-25, 132-24, 134-18, 135-11
saņa > sana 124-29, 130-18, 135-3, 136-8, 136-31, 137-21
soņra > sonra 130-29, 130-29
süņük > sünük 129-22
taņ > tan 129-25, 134-30
yalıņ > yalın 131-3, 131-26
yaņak > yanak 137-15
yéņ- > yen- 125-7

Ünlü İncelmesi

düşmen > düşman 134-2, 136-11

ey- > ay- 124-6, 124-9, 124-10, 124-11, 124-16, 124-19, 124-23, 124-24, 124-25, 124-26, 124-27, 125-16, 125-21, 125-22, 125-23, 125-24, 125-25, 125-28, 125-31, 125-33, 126-3, 126-20, 126-21, 127-9, 128-3, 128-5, 128-11, 128-12, 128-21, 128-30, 128-33, 129-18, 129-24, 129-25, 129-27, 129-30, 129-32, 130-2, 130-25, 130-26, 132-1, 132-24, 132-26, 132-31, 132-5, 133-16, 133-27, 134-10, 134-14, 134-19, 134-20, 134-28, 135-17, 136-2, 136-23, 137-1, 137-2, 137-7, 137-8, 137-12, 137-24

hây > hey 125-27, 126-14

negah > nagah 124-18

türkman > Türkmen 124-17,

zemân > zaman 124-4

“u-i , ü-i” Değişimi

büri- > bürü- 135-10

çevük > çevik 125-18

çünki > çünkü 125-32

degül > değil 125-29, 129-6

demür > demir 128-24, 133-24

döğüş- > döğüş- 134-21

gendü > kendi 128-1, 130-10, 132-15, 133-20, 136-10

getür- > getir- 125-27, 128-15, 128-24, 129-14, 129-20, 129-28, 132-21

gérü > geri 124-23

gizlü > gizli 138-1

görince > görünce 127-8

içün > için 125-29, 127-9

ilerü > ileri 137-10

ögin- > öğün- 136-19, 136-24, 136-25, 136-26

ötürü > ötürü 128-28
üzengü > üzengi 132-25
yöri- > yürü- 128-5, 132-12, 135-26, 136-10, 137-14

“a-ı, u-ı” Değişimi

açuk > açık 127-10
altun > altın 125-23, 128-13
altunlu > altınlı 138-7
atlu > atlı 126-6, 126-26
aygırlu > aygırlı 128-18
bahadır > bahadır 124-15
kadun > kadın 125-33
kanlu > kanlı 124-13
karşu > karşı 125-20, 127-26, 128-6, 131-29, 134-18
kaşlu > kaşlı 137-17
kayur- > kayır- 129-7
korhınç > korkunç 126-1
kırı- > kuru- 126-25, 126-31, 127-2
kurtıl- > kurtul- 129-31
oğlı > oğlu 124-1, 125-9, 128-18, 128-27, 129-27, 130-28, 134-31,
137-2, 137-4, 138-4
saçlu > saçlı 137-18
sakallu > sakallı 125-1, 126-19, 131-23
şapkalu > şapkalı 128-2
savrıl- > savrul- 132-31
tatlu > tatlı 138-2
tokın- > dokun- 130-22
tonlı > donlu 127-20, 133-23

Türkçeleştirme

tekfür > tekür 125-12, 127-2, 127-9, 127-10,128-1,128-2, 128-3,
128-9, 129-2, 129-3,129-4, 132-8, 132-10,133-13

Ġarım > Karīm 129-14, 130-7, 132-1, 134-3

pûlad > polad 130-11

pişmân > peşimân 133-13

nâgâhından > negâhından 133-2

Şâdî > Şadılık 138-3

dünyâ > dünya 138-5, 138-6

Yukarıda tespit ettiğimiz ses değişmelerini alfabetik sırayla vermeye çalıştık. Yaklaşık 26 değişik fonetik hadise tespit ettik. Aynı bir başlıkta alacağımız yabancı kökenli kelimeleri de veriyoruz.

4. YABANCI KELİMELER

Dede Korkut hikâyelerinin oluşumunda Türkçe kelimelerin yanı sıra yabancı kelimelerin de kullanıldığı görülmektedir. Biz bu bölümde yabancı kelime sayısı ve menşeyini tespit edeceğiz. Yabancı kelimeler daha çok Arapça ve Farsça kelimelerden oluşmaktadır. Bu durumu hikâyelerin yazım aşamasına bağlayabiliriz. Çünkü hikâyeler oluşum aşamasından çok sonraları, yaklaşık 15.yy’ da kaleme alınmıştır. Yazıya aktarıldığı dönemin dil özellikleri de esere aktarılmıştır.

Dede Korkut hikâyelerinde yaklaşık 111 adet Arapça ve Farsça kelime mevcuttur. Bu da hikâyelerin İslam sonrası döneme ait olduğunu gösterir. Şimdi eserde geçen Arapça ve Farsça kelimeleri yazımıza alıyoruz.

‘akl (Ar.) 129-18.

‘aleyk (Ar.) 128-3.

‘avrat (Ar.) 136-25, 136-26.

‘ayb (Ar.) 126-23, 135-25.

‘azîm (Ar.) 125-4.

‘înâyet (Ar.) 127-18, 130-29.

‘ışk (Ar.) 129-9, 129-10, 129-33, 130-14, 130-15, 131-33, 131-34, 132-19,
132-20

‘işret (Ar.) 133-13

‘îzzet (Ar.) 127-28.

âbdest (Fars.) 134-15.

Allâh (Ar.) 136-31, 138-4, 138-19.

amenna (Ar.) 134-14.

âmîn (Ar.) 138-21

bâdem (Fars.) 137-16.

bahadır (Fars.) 124-15.

belî (Fars.) 124-16.

burc (Ar.) 125-9, 125-12, 125-31.

bühtân (Ar.) 136-25.

cân (Fars.) 124-16, 125-21, 125-28, 126-21, 137-21.

cânver (Fars.) 125-6, 125-7, 125-10, 125-15, 125-29, 125-30, 127-19, 128-23, 129-27,
130-9, 130-28, 131-2, 133-8, 133-22.

cellâd (Ar.) 126-15, 131-3, 131-26.

cemâl (Ar.) 128-16.

cemî’ (Ar.) 127-33.

çün (Fars.) 124-9, 130-29.

çünki (Fars.) 125-32.

dergâh (Fars.) 134-15.

destûr (Fars.) 135-23, 135-25.

dîzâr (Fars.) 138-21.

du’â (Ar.) 138-20.

dünyâ (Ar.) 138-12, 138-15, 138-16.

ecel (Ar.) 138-13, 138-17.

ejderhâ (Fars.) 125-12.

fâni (Ar.) 138-14.

gâfil (Ar.) 131-27, 133-28, 133-32, 134-32, 135-22, 135-29.

gûnâh (Fars.) 138-22.

gâzî (Ar.) 138-10.

ZfWT Vol 11, No. 1 (2019) 55-74

- haber (Ar.) 133-9, 134-28
- hâber (Ar.) 125-16, 125-19, 126-1, 127-25, 131-14, 131-15, 131-16, 132-3, 135-2.
- Hak Te'âlâ (Ar.) 127-18, 128-21, 133-8, 134-15.
- hâsıl (Ar.) 134-15.
- hasûd (Ar.) 130-32.
- hayf (Ar.) 128 22.
- hâzır (Ar.) 133-25.
- helâk (Ar.) 125-14, 128-23.
- himmət (Ar.) 130-30.
- hoş (Fars.) 124-15.
- hurd (Fars.) 129-23, 130-24.
- hurd-hâş (Fars.) 131-11.
- hüner (Fars.) 125-17, 125-22, 125-24, 125-27, 125-28, 128-12, 129-19, 134-11.
- hürmet (Ar.) 127-28.
- imân (Ar.) 138-17.
- inşa'allah (Ar.) 132-6.
- kabûl (Ar.) 138-20.
- Kâdir (Ar.) 12-25, 126-31, 127-2, 132-5, 132-9, 136-31, 138-18.
- kâfir (Ar.) 124-13, 125-9, 125-26, 127-13, 127-26, 127-31, 128-26, 130-16, 130-32, 133-24, 134-17, 134-21, 135-10, 135-11, 135-13, 136-10.
- kal'e (Ar.) 126-11, 126-30.
- kalem (Ar.) 137-17.
- karîm (Ar.) 129-7, 130-11, 132-16, 134-23.
- kavl (Ar.) 128-9.
- każâ (Ar.) 133-15, 135-31.
- kemâl (Ar.) 128-16.
- kurbân (Ar.) 127-23, 133-7, 135-3.
- lâyık (Ar.) 124-10,
- mahal (Ar.) 128-24, 134-26.
- mahbûb (Ar.) 125-4.
- mahmûz (Ar.) 135-7.
- maksûd (Ar.) 134-14, 138-8.
- mâl (Ar.) 124-19, 124-29.

meşgul (Ar.) 133-13.

meydân (Fars.) 127-32, 128-14, 129-16, 129-24, 129-28.

Muhammed (Ar.) 129-13, 129-20, 130-21, 132-21, 134-17, 138-22.

muhtâc (Ar.) 138-18.

muhîb (Ar.) 133-17.

mûnîse (Ar.) 136-31.

Mustafa (Ar.) 138-22.

nagâh (Fars.) 133-17.

namaz (Ar.) 134-16.

nâmerd (Fars.) 138-18.

nâmûs (Ar.) 127-9.

negâh (Fars.) 124-18, 133-24.

nikâb (Ar.) 128-17, 128-18.

pehlü (Fars.) 126-10, 126-30.

pes (Fars.) 124-17.

peşîmân (Fars.) 133-22.

peygamber (Fars.) 128-9.

pîr (Fars.) 125-1.

rahmet (Ar.) 128-21.

râzî (Ar.) 125-18.

rek'at (Ar.) 134-16.

rızk (Ar.) 124-19.

sabâh (Ar.) 124-27.

saddaknâ (Ar.) 134-14.

sâdılık (Fars.) 138-9.

salavât (Ar.) 129-14, 129-20, 130-21, 132-21, 134-17.

selâm (Ar.) 128-2.

serâb (Ar.) 127-30.

ser-hadd (Fars.) 127-13, 133-4.

serhenk (Fars.) 130-28.

ser-hoş (Fars.) 131-2.

server (Fars.) 127-20, 129-27, 130-9.

sultân (Ar.) 129-1, 130-3, 132-14, 137-19.

taht (Fars.) 127-31.

- temâşâ (Ar.) 128-1.**
ümiz (Fars.) 138-19.
va'de (Ar.) 125-8.
va-llâhi (Ar.) 132-26.
yâr (Fars.) 136-31.
yâren (Fars.) 124-6.
zebûn (Fars.) 131-31, 136-20.
zemân (Ar.) 124-4,133-15,
zencir (Fars.) 128-24, 129-12.

4. SONUÇ

Türk dilinin yazıldığı dönemine ait dil özelliklerinin tespiti ve daha iyi incelenmesi için fonetik hadiseler ele alınmıştır. 26 adet fonetik hadise tespit edilmiştir ve eserde geçen tüm örnekler verilmiştir. Elde edilen bilgiler ışığında 15. yüzyıl Türkçesine ait ses özellikleri göz önüne serilmiştir. Ayrıca dönemin Türkçesinde Eski Türkçe etkisi görülmüştür. Hem dönem çalışmaları hem de Dede Korkut çalışmaları yapan bilim insanlarının yapacağı fonetik çalışmalarına yardımcı olacak kelime ve sesler bulunmuştur.

Dönemin kelime kadrosu ele alınırken yabancı dilden alınan kelimelerin tespiti önemlidir ve bilimsel çalışmalara ışık tutmaktadır. Yapılan incelemede 37 adet Farsça, 74 adet Arapça olmak üzere toplam 111 adet yabancı kelime tespit edilmiştir. Tespit edilen kelimelerin menşesine bakılarak eserin İslam sonrası dönemde kaleme alındığını görüyoruz. Arapça kelimeler Farsça kelimelerin iki katıdır. Bu da bize dinin sosyal hayattaki etkisini ve İslam dininin kitabı Kur'an-ı Kerim'in Arapça olmasının kelime tercihinde önemli olduğunu göstermektedir.

Türk dilinin en nadir eserlerinden olan Dede Korkut Hikâyelerinin öneminin daha iyi anlaşılması ve anlatılmasını temenni ediyoruz. Okutulmalı, anlatılmalı, hatta ezberletilmelidir. Türkçenin bu enfes eserinin gelecek çağlara daha sağlıklı aktarılması ve bilimsel temellere oturtulması için üzerine ciddi çalışmaların daha fazla sayıda olması gerektiğini düşünmekteyiz. Bizde bu çalışmalara az da olsa katkı sağlamayı ümit ediyoruz.

KAYNAKLAR

- Banarlı, N.S. (1971). Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, (Cilt I), s. 399-412, İstanbul: MEB Yayınları
Banguoğlu, T. (2015). Türkçenin Grameri, s. 24-114, Ankara: TDK Yayınları

Maksut YILDIRAN

Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Hikâyesi ve Fonetik İncelemesi

Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Tale And Phonetic Analysis

Binyazar, A. (2002). Dede Korkut, s. 216-233, İstanbul: Yapı Kredi

Yayınları

Ercilasun, A. B. (2007). Makaleler, Ankara, s. 460-510: Akçağ

Yayınları

Ergin, M. (1958). Dede Korkut Kitabı I, Ankara: TDK Yayınları

Gökyay, O. Ş. (1973). Dedem Korkud'un Kitabı, İstanbul:

Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı

Kabaklı, A. (1989). Türk Edebiyatı, (Cilt I), s. 197-216, İstanbul:

TDAV Yayınları

Karahasanoğlu, T. (2002). Dede Korkut Hikâyelerindeki İletişim

Belgeleri, İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi (1. Sayı) s. 257-

295

Sümer, F. (1999). Oğuzlar, İstanbul, s. 363-411: TDAV Yayınları

Tezcan, S. ve Boeschoten, H. (2001). Dede Korkut Oğuznameleri,

İstanbul: YKY Yayınları

Tuna, O. N. (1986). Türk Dilbilgisi (Fonetik ve Morfoloji), s. 1-57,

Malatya: İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve

Edebiyatı Eğitimi Bölümü Ders Notları: 3